

Multilaterális válaszok az orosz–ukrán konfliktusra

Az orosz–ukrán válság rendkívül nehéz helyzetbe hozta többek között a multilaterális intézményeket is, ugyanis a konfliktus kezelése egységes fellépést igényel e szervezetek, tagállamok részéről, ugyanakkor az arra adott válaszok, reakciók megmutatják a multilaterális együttműködések hiányosságait is. A konfliktus nemcsak az Európai Uniót (EU) és a NATO-t, de természetesen az Európa Tanácsot (ET), az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezletet (EBESZ) és az Egyesült Nemzetek Szervezetét (ENSZ) is nagymértékben érinti, így érdemes áttekinteni az említett intézményekben zajló aktuális, március eleji állapotokat és kezelési mechanizmusokat.

A lengyel elnökség 2022. március 7-re, ahogyan azt a konfliktus eszkalálódása óta több alkalommal már megtette, ismételten összehívta az EBESZ Állandó Tanácsának rendkívüli ülését. A nyugati országok az előzőekben képviselt nézeteikkel összhangban teljes körű támogatásukról biztosították Ukrajnát és elítélték az orosz agressziót. Ukrajna szerint az ország elleni orosz támadás közvetlen veszélyt jelent egész Európára nézve, és a helyzet jelenleg már nukleáris katasztrófával is fenyeget. Helga Schmid főtitkár bejelentette, hogy az EBESZ minden nemzetközi alkalmazottját evakuálta Ukrajnából, az EBESZ két ukrajnai missziója külföldről nyújt humanitárius segítséget Ukrajnának. Az ukrajnai különleges megfigyelő misszió (OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine – SMM), amelyet 2014-ben állítottak fel, és amely továbbra is fegyvertelen békefenntartó polgári misszióként működik az ország összes régiójában, Ukrajnában maradt, azonban felfüggesztette jelentési tevékenységét. Oroszország az ülésen elmondta, hogy számos bizonyítékkal rendelkezik arra, hogy Ukrajna súlyosan megsérti a humanitárius jogot, de nem kapott az elnökségtől hozzájárulást, hogy azokat bemutassa, illetve többek között azt is kifejtette, hogy Oroszország kész az EBESZ-en belüli párbeszédre. Az orosz hadsereg segíti a civileket, míg az ukrán hadsereg a lakosságot élő pajzsként használja, és nem tesz hatékony lépéseket evakuálásuk érdekében, továbbá az ukrán nacionalisták több ponton akadályozzák az Oroszországból érkező humanitárius segítségnyújtást. Oroszország felszólította az elnökséget és a főtitkárt, hogy gyakoroljon nyomást Ukrajnára az emberi jogi jogsértések azonnali

beszüntetése érdekében, illetve az EU- és NATO-tagországokat, hogy fejezzék be a kijevi rezsim felfegyverzését.

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága február 25-én az Ukrajna elleni orosz agresszió miatt azonnali hatállyal felfüggesztette Oroszország képviseleti jogait az ET Miniszteri Bizottságában és a Parlamenti Közgyűlésben,¹ illetve március 2-án döntött Oroszország képviseleti jogai felfüggesztésének technikai következményeiről. A felfüggesztésről szóló döntés a képviseleti jogok mellett több egyéb ET-monitoring folyamatban és szervben való részvételre is kiterjed (Emberi Jogi Bíróság, Helyi és Regionális Önkormányzatok Kongresszusa stb.). A felfüggesztés ellenére az Oroszországi Föderáció része maradt az általa ratifikált egyezményeknek, és részt vehet az ezen egyezmények által létrehozott testületekben. A fenti ügy legújabb fejleménye, hogy március 10-én, csütörtökön az orosz külügyminisztérium közleményt adott ki, amely szerint Oroszország a továbbiakban nem látja értelmét az Európa Tanácson belüli együttműködésnek. Emellett „Oroszországgal szemben barátságtalan”-ként jellemzi a NATO-t és az EU-t, amelyek visszaélve a miniszteri tanácson belüli többségükkel az ET, valamint a közös európai humanitárius és jogi térség tönkretételére irányuló politikát folytatnak. Oroszország emellett azt is kifejtette, hogy nem hajlandó eltérni a kollektív Nyugat fellépését, az USA és szövetségesei részéről figyelmen kívül hagyott nemzetközi jogot helyettesítő, „szabályalapú” nemzetközi rend erőltetését. A közlemény szerint „Oroszország nem fog részt venni abban, hogy a NATO-országok és az őket engedelmesen követő EU Európa legrégebbi szervezetét a nyugati felsőbbrendűség és önimádat újabb platformjává alakítsa. Hadd élvezzék egymással a kommunikációt, Oroszország nélkül!” Az orosz külügyminisztérium közleményéből nem derülnek ki a döntés konkrét elemei és az ezzel kapcsolatos jövőbeli tervek.

Az Európai Unióban az orosz–ukrán válság legfőbb fejleményeivel kapcsolatban fontos kiemelni, hogy február 28-án Zelenszkij ukrán elnök aláírta az ország EU-s csatlakozási kérelmét, illetve többször hangsúlyozta, hogy Ukrajnának gyorsított eljárás által kellene az EU tagjává válnia. Ezzel összefüggésben több ország támogatását fejezte ki (például Bulgária, Csehország, Észtország, Lettország, Litvánia, Lengyelország, Szlovákia, Szlovénia, Magyarország), azonban ellentétes hangvételű nyilatkozatok is napvilágot láttak, amelyek szerint ez hátrányosan érinti, diszkriminálja a tagjelölt államokat.

¹ Council of Europe: *Council of Europe Suspends Russia's Rights of Representation* (2022. február 25.).

Az ukrán csatlakozási kérelmet követően március elején Grúzia és Moldova is bejelentette csatlakozási kérelmét az EU-hoz. Emellett az EU továbbra is Oroszország elleni szankciók bevezetése által kezeli a konfliktust. A hét elején Ursula von der Leyen, az Európai Bizottság elnöke elmondta, hogy a jelenleg érvényben lévő szankciókat maximálisan alkalmazni kell, amelyek nyomán már most tapasztalhatók az orosz gazdaság zavarai. Von der Leyen azt is bejelentette, hogy a Bizottság javaslatot terjeszt elő arról, hogyan függetlenítheti magát az EU nagyobb mértékben az orosz gáztól, olajtól és széntől az energiaellátás diverzifikálása és a megújuló energiaforrásokba történő beruházás által.

A NATO-tól, illetve az USA-tól az ukrán kormány az orosz támadások megkezdése óta azt követeli, hogy az orosz légicsapások megelőzése érdekében vezessen be repüléstilalmi zónát Ukrajna fölé, mivel az orosz repülőgépek szerintük szándékosan civil célpontokat lőnek, illetve nukleáris létesítményeket bombáznak, ami egész Európára nézve veszélyes. A szervezet nem hajlandó eleget tenni ennek, arra hivatkozva, hogy ez egyértelműen a harmadik világháborúhoz vezetne. Jens Stoltenberg NATO-főtitkár március elején elmondta, hogy a NATO nem küld csapatokat Ukrajna területére, a NATO katonai gépeit nem lehet bevetni az ukrán légtérben, se a csapatokat Ukrajna területén. Emellett azonban a NATO felelőssége, hogy megakadályozza az orosz–ukrán konfliktus ukrán határokon kívüli kiterjedését. Stoltenberg emellett ismételt felszólította Putyin elnököt, hogy fejezze be a háborút, vonja ki csapatait Ukrajna területéről, és kezdjen feltételek nélküli diplomáciai tárgyalásokba. Egy szerdai interjú keretében Zelenszkij ukrán elnök a következőket fogalmazta meg:² „A NATO-csatlakozás kérdését tekintve már régen lehiggadtam, miután megértettem, hogy a NATO nem áll készen arra, hogy felvegye tagjai közé Ukrajnát. A szövetség fél, fél a vitás lépésektől, fél szembekerülni Oroszországgal. Soha nem akartam egy olyan ország elnöke lenni, amelyik térden állva könyörög valamiért. Nem is leszek ilyen.”

Az ENSZ Közgyűlése március 2-án megszavazta³ Oroszország elmarasztalását az Ukrajna ellen indított invázió miatt, és követelte, hogy Moszkva hagyjon fel a harcokkal, és vonja vissza katonai erőit, ami Oroszország diplomáciai elszigetelését célozza a világszervezetben. A határozatot a Közgyűlés 193 tagjából 141 támogatta, 35 tag (például Kína) tartózkodott, 5 ország, köztük

² P. Cs.: *Zelenszkij nem ragaszkodik a NATO-csatlakozáshoz, a szakadár területekről is lemondana. Világgazdaság*, 2022. március 8.

³ Humeyra Pamuk – Jonathan Landay: *U. N. General Assembly in Historic Vote Denounces Russia Over Ukraine Invasion. Reuters*, 2022. március 3.

Oroszország, Szíria, Észak-Korea és Fehéroroszország pedig a határozat ellen szavazott. Oroszország ENSZ-nagykövete tagadta, hogy Moszkva civileket céloz, és figyelmeztetett arra, hogy a határozat elfogadása további eszkalációra ösztönözhet.

2022. március 11.

Felhasznált irodalom

- Council of Europe: *Council of Europe Suspends Russia's Rights of Representation* (2022. február 25.). Online: www.coe.int/en/web/portal/-/council-of-europe-suspends-russia-s-rights-of-representation
- P. Cs.: Zelenszkij nem ragaszkodik a NATO-csatlakozáshoz, a szakadár területekről is lemondana. *Világgazdaság*, 2022. március 8. Online: www.vg.hu/nemzetkozi-gazdasag/2022/03/zelenszkij-a-nato-nem-all-keszen-ukrajna-felvetelere
- Pamuk, Humeyra – Jonathan Landay: U.N. General Assembly in Historic Vote Denounces Russia Over Ukraine Invasion. *Reuters*, 2022. március 3. Online: www.reuters.com/world/un-general-assembly-set-censure-russia-over-ukraine-invasion-2022-03-02/